

Az új büntetőeljárás kódex hatása a bírósági igazgatásra

2018. július 1. napján lépett hatályba a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, amely több új jogintézményt vezetett be, számos korábbit pedig jelentősen átalakított. A kódex alkalmazására történő felkészülés igen összetett feladatot, nagy kihívást jelentett a bírósági szervezet számára, hiszen nemcsak az új rendelkezések szakmai tartalmát kellett elsajátítani, hanem több igazgatási megoldást is újra kellett gondolni. A tanulmány célja, hogy bemutassa az új törvény alkalmazására való felkészülés legfontosabb területeit, és feltárja azokat a kérdéseket, amelyek körében a korábbiaktól lényegesen eltérő törvényi rendelkezések igazgatási beavatkozást tettek szükségessé a zökkenőmentes alkalmazás érdekében. Ennek megfelelően részletesen elemzi a néprészvétel és társasbíráskodás elvének újragondolását, az előkészítő ülés új jogintézményét, a bírósági munkaszervezés új kihívásait és az ügyteher várható változását.

A jogtudomány és a jogalkotás egymást inspiráló kölcsönhatása általános tapasztalat: egy új jogszabály megalkotását megelőzően, illetve a kodifikáció folyamata során sokkal több szerző érdeklődése fordul a várható új jogintézmények felé, e tudományos munkákat pedig a jogalkotó maga is hasznosítja. Úgyszintén számos tanulmány születik a jogalkalmazás első tapasztalatairól, amelyek később az egyes jogintézmények kisebb módosításához vagy teljes újragondolásához vezethetnek.

Kevés figyelmet kap ugyanakkor annak bemutatása, hogy egy új jogszabály milyen hatást gyakorol a jogalkalmazó szervek belső működésére: milyen erőfeszítéseket kell tenniük a régi és az új törvény alkalmazása közötti zökkenőmentes átmenet érdekében.

2018 igen mozgalmas év volt a magyar jogrendszerben, hiszen hat hónap alatt három új eljárási kódex lépett hatályba. Nem túlzás azt mondani, hogy egy év leforgása során az egész magyar eljárásjog megújult. Ez a koncentrált változás nagy kihívást jelentett a bírósági szervezet számára is, hiszen egyszerre kellett biztosítani a bírói kar felkészülését, a tárgyi feltételeket, illetve nem utolsósorban ki kellett dolgozni azokat az igazgatási módszereket, amelyek az új jogintézmények által indukált változásokat a leghatékonyabban képesek kezelni.

Jelen tanulmányban arra törekszünk, hogy bemutassuk azokat a kihívásokat, amelyekkel a bírósági szervezetnek szembesülnie kellett az új kódex, a *büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény* (Be.) hatálybalépését megelőzően. Természetesen a terjedelmi korlátok miatt csak a legfontosabb új jogintézményekre és problémákra koncentrálhatunk.

AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY LEGFONTOSABB ÚJÍTÁSAI BÍRÓSÁGI IGAZGATÁSI SZEMSZÖGBŐL

A bíróságok összetétele – a néprészvétel és a társasbíráskodás elvének újragondolása

Az új büntetőeljárás törvény igazgatási szempontból egyik legfontosabb változása két szervezeti alapelv,¹ a társasbíráskodás és a néprészvétel büntetőügyekben való érvényesülésének újragondolása. Ez a két alapelv az Alaptörvényben is szerepel.

Az *Alaptörvény* 27. cikk (1) bekezdése szerint a bíróság fősabályként tanácsban ítélkezik, ettől azonban a törvény eltérően rendelkezhet. A (2) bekezdés előírja, hogy törvény által meghatározott ügyekben és módon nem hivatásos bírák is részt vesznek az ítélkezésben.

A kereteket tehát az Alaptörvény adja meg, de a jogalkotó belátására van bízva, hogy megítélése szerint mely eljárásokban és milyen körben van szükség a tanácsban történő eljárásra, illetve a laikus elem részvételére. Mindkét alapelvre igaz, hogy az új büntetőeljárás törvény a korábbi törvényi szabályozáshoz képest szűkítette az érvényesülésük területeit.

1. Vö. HERKE Csongor – FENYVESI Csaba – TREMMEL Flórián: *A büntető eljárásjog elmélete*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2012. 49.

2. Az ülnökök közreműködésével kapcsolatban folytatott korábbi és újabb átfogó vizsgálatokról lásd KULCSÁR Kálmán: *A népi ülnök a bíróságon*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971; és BADÓ Attila: *A bírói függetlenség garanciális elemeinek összehasonlító vizsgálata*. MTA-doktori értekezés. Szeged, 2017.

AZ ÜLNÖKÖK RÉSZVÉTELE AZ ELJÁRÁSBAN

A nem hivatásos bírák ítélkezésbe való bevonására történetileg két rendszer – az ülnökök közreműködése² és az esküdtbíráskodás – alakult ki, és máig ezek változatai ismertek a különböző jogrendszerekben.³ Az a két rendszer közötti hasonlóság, hogy a laikus bírák megbízatása egy meghatározott időre szól, illetve a hivatásos és a laikus bírósági közötti kapcsolat közvetlen, egyaránt részt vesznek a döntés meghozatalában.⁴

Az ülnökrendszerrel szemben korábban megfogalmazott kritikák rámutatnak arra, hogy az nem jelentett valódi eljárási garanciát, nem járult hozzá a büntető ítélkezés minőségének javulásához, a többnyire azonos összetételű tanácsokban eljáró ülnökök nem jelentettek tényleges kontrollt, ellensúlyt a hivatásos bírák mellett.⁵

Tisztán igazgatási szemmel nézve az ülnökök közreműködése az eljárás elhúzódságának veszélyét hordozza, hiszen ha a bírósággal azonos jogállású ülnök személyében változás következik be, az eljárást meg kell ismételni [Be. 518. § (3) bekezdés].⁶

A Be. indoklása szerint a gyökeresen új szabályozás lényege, hogy az ülnökök részvétele az ítélkezésben csak szűk körben marad meg, ott, ahol jelenlétük valódi garanciát jelent. Így a törvény hatálybalépését követően ülnökök már csak a fiatalkorúak elleni és a katonai büntetőeljárásban vesznek részt. Az ügyek legnagyobb részében tehát a Be. szabályai szerint hivatásos bírák járnak el.

„A fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban ülnökként kizárólag
a) pedagógus,
b) pszichológus vagy
c) a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás, gyámügyi igazgatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozá-

3. FANTOLY Zsanett – GÁCSI Anett Erzsébet: *Eljárási büntetőjog. Statikus rész.* Szeged, Jurisperitus Bt., 2013. 54.

4. BÉRCES Viktor: Kontinentális típusú bizonyítási rendszerek Európában. *Büntetőjogi Szemle*, 2018/1. 17.

5. POLT Péter: A büntetőeljárási törvény újításának várható hatásai. *Belügyi Szemle*, 2018/9. 33–34. Hasonló álláspontot képvisel FANTOLY Zsanett, aki szerint a laikus elemek a büntető igazságszolgáltatásban szekunder szerepet töltenek be, s ez a történeti hagyományokon túl azzal magyarázható, hogy a szakbírák szakmai fölényével szemben a laikus elemek nem lépnek fel (FANTOLY Zsanett: *Habilitációs tézisek.* Szeged, SZTE, 2014. 16.).

6. Az 1998. évi XIX. törvény azt a kifejezést használta, hogy a tárgyalást előlről kell kezdeni, az új megfogalmazás ehhez képest nem jelent érdemi különbséget. Az eljárás elhúzódságának potenciális veszélye még úgy is fennáll, hogy mind a korábbi kódex, mind a Be. szerint lehetőség van a tárgyalás egyszerűsített, a korábbi tárgyalás anyagának ismertetésével történő megismétlésére.

sát vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személy vehet részt” [Be. 680. § (5) bekezdés],

amennyiben a bíróság tanácsban jár el. Erre akkor kerül sor, ha az elbírálendő bűncselekményre a törvény nyolc évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés kiszabását rendeli, vagy ha az egyesbíró az ügyet a bíróság tanácsa elé utalta.

Lényeges változás a korábbi szabályokhoz képest, hogy a fiatalkorúak ügyeiben eljáró bíróság tanácsának csak olyan ülnök lehet a tagja, aki a törvényben tételesen felsorolt szakképzettséggel rendelkezik, vagy olyan munkakörben dolgozik, amelynek során tapasztalatokat szerzett a fiatalkorúakkal történő bánásmódról.

Azt, hogy valaki rendelkezik-e az ülnökké válás feltételével, a választási eljárásban, a jelölés során kell vizsgálni. A *bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény* (Bjt.) 213. §-a szerint a pedagógus ülnököket a bíróság illetékességi területén működő alapfokú és középfokú nevelési-oktatási intézmények tantestületei, a nem pedagógus ülnököket pedig – a pártok kivételével – az egyesületek, a foglalkozásuk szerinti érdekképviselői szervek, valamint az őket foglalkoztató vagy korábban foglalkoztató szervezetek jelölik.

Kiseb változtatásra sor került a katonai büntetőeljárásban közreműködő ülnökökkel kapcsolatban is, a szabályozás azonban túlnyomórészt az 1998. évi XIX. törvény rendelkezéseit követi. Gyakorlati igény volt ugyanis arra nézve, hogy tábornoki rendfokozatú vádlott elleni eljárásban az ügyben bármely tábornoki rendfokozatú katonai ülnök eljárhasson, feltéve, ha az adott bírósághoz megválasztott katonai ülnökökből a tanácsot nem lehet szabályszerűen megalakítani. A korábbi bírósági gyakorlat alapján született az a törvényi rendelkezés, hogy ha a katonai büntetőeljárásban fiatalkorú terhelt vesz részt, és a bíróság első fokon tanácsban jár el, a bíróság egyik tagja olyan katonai ülnök, aki egyben megfelel a fiatalkorú ügyekben eljáró ülnök feltételeinek is.

A TÁRSASBÍRÁSKODÁS ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK VISSZASZORULÁSA

Az ülnökök közreműködésével lefolytatandó eljárások számának előbbiekben részletezett csökkenése magával vonta a társasbíráskodás szerepének visszaszorulását is, annak ellenére, hogy ez az összefüggés nem szükségszerű. A jogalkotó ugyanis nem azt a lehetőséget választotta, hogy az ülnököket hivatásos bírák váltsák fel a bírósági tanácsban, igaz, erre nem is lett volna észszerű indok. Az ülnökök közreműködését immár nem igénylő ügyekben – egy esetkör kivételével – egyesbíró jár el.

Meg kell jegyezni, hogy a Be. 868. § (3) bekezdésébe foglalt átmeneti szabály értelmében 2018. július 1-jétől azok az ügyek is ülnökök közreműködése nélkül folytatódtak, amelyekben korábban a laikus bírák a törvény rendelkezése alapján a bírósági tanács tagjai voltak.⁷

Az elsőfokú eljárásban főszabály tehát az egyesbíró eljárása, és ez a kiszabható legnagyobb mértékű büntéstől függetlenül egyaránt igaz a járásbíróságon és a törvényszéken indult ügyekre. A Be. megtartotta azonban azt a lehetőséget, hogy az egyesbíró az ügyet tanács elé utalhassa, ilyenkor azonban – a korábbi szabályozástól eltérően – nem két ülnök, hanem két másik hivatásos bíró vesz részt az ítékezésben.

A bíróság összetételét is érinti egy új bűncselekmény-kategória létrehozása. A Be. – helyesen – nem tartotta meg a kiemelt jelentőségű ügyek tárgyalására vonatkozó speciális szabályokat, amelyek egyértelműen nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Ehelyett létrehozta a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények kategóriáját, amelyeket az értelmező rendelkezések között, a 10. § (1) bekezdés 3. pontjában sorol fel. Az új bűncselekmény-kategória eljárásjogi feltételei kimerülnek egy hatásköri és egy bíróság összetételére vonatkozó, eltérő rendelkezésben.

Ami a hatásköri előírást illeti: a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények esetén első fokon a törvényszék jár el. Ennek kimondása nem újdonság, hiszen az e körbe tartozó bűncselekmények elbírálása – három kivételtől eltekintve – eddig is a törvényszék hatáskörébe tartozott.

Fontosabb és sokkal inkább vitatható az a rendelkezés, hogy az elsőfokú bíróság gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény miatt három hivatásos bíróból álló tanácsban jár el, a tanács egy tagja a törvényszék gazdasági ügyszakának, ennek hiányában a törvényszék polgári ügyszakának bíróját [Be. 13. § (3) bekezdés].

Ezekre a bűncselekményekre nem igaz tehát a fenti tétel, hogy az ülnökök közreműködésével történő ítélezést az egyesbíró eljárása váltja fel. A törvényhez fűzött indokolás igen szűkszavúan fogalmaz az új szabályról,

7. Megjegyzendő, hogy az átmeneti rendelkezés csak a törvény alapján ülnökök közreműködésével felálló bírósági tanácsokra vonatkozik. Ha a tanács megalakítása bírói döntés eredménye volt, az eredeti összetételű tanácsnak kell az ügyet befejeznie, ezekben az esetekben az ülnökök tovább folytatják a munkát.

8. POLT: *A büntetőeljárás törvény...*, i. m. 34.

9. MOLNÁR Gábor Miklós: *A gazdálkodással összefüggő bűncselekmények elbírálásának új rendje*. In DOMOKOS Andrea (szerk.): *A gazdálkodással összefüggő bűncselekmények büntetőjogi megítélése konferencia előadásainak szerkesztett változata*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. 36.

amikor az ügy bonyolultságában, nagy terjedelmében, a vádlottak vagy a tanúk jelentős számában vagy egyéb okokban látja annak létjogosultságát, amely más ügytípusokban is előfordulhat. Ugyanakkor nem indokolja meg, hogy miért e bűncselekmények tartoznak ebbe a kategóriába, és azt sem magyarázza meg, miért van szükség a speciális összetételű tanács kötelező felállítására.

Ismert olyan nézet, amely az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (87) 18. számú, a büntetőeljárás egyszerűsítéséről szóló ajánlásában [III/d/1., 2. és 5. pontok] látja a speciális összetételű, kötelező hármas tanács elvi alapját.⁸ Eszerint

„azokat az ügyeket, amelyekben a bizonyítás technikailag nagyon összetett, mint például a gazdasági bűncselekmények esetében, ad hoc gyakorlattal, ismeretekkel és képzettséggel rendelkező tisztviselőkre és bírókra kell bízni”.

Álláspontunk szerint az ajánlásból az új szabály nem vezethető le egyértelműen. A több évtizede ilyen ügyeket tárgyaló büntetőbíráknál elégséges szakmai tapasztalat halmozódott fel, hozzátevé, hogy rendszerint rendelkeznek posztgraduális képzés keretében megszerzett speciális szaktudással is. Ugyanezen a véleményen van MOLNÁR Gábor Miklós is, aki szerint a három hivatásos bíróból álló tanács a legális konzultáció lehetőségének megteremtésével, a tapasztalatok és a szaktudás összegzésével általában alkalmas a szakszerűség fokozására, azonban a gazdasági ügyeket tárgyaló bírák az ügyek jelentős részében birtokában vannak a nagy gazdasági ügy elbírálásához szükséges szakértelemnek és tapasztalatnak, ezért nincs szükség további bírák közreműködésére. Hozzáteszi: az ilyen ügyekben a három hivatásos bíró eljárása nem segíti, hanem inkább elhúzza az eljárást.⁹

Az új törvényi előírás szerint a büntető tanács egyik tagja mindenekelőtt a törvényszék gazdasági ügyszakának bíróját, ennek hiányában polgári ügyszakos bíró. Egyet kell értenünk azokkal a kritikai megfogalmazásokkal, hogy ebben a bűncselekményi körben semmi, még a különleges szakértelem feltételezése sem indokolja a kötelezően tanácsban történő ítélezést. A büntetőügyek sajátossága ugyanis a heterogenitás: az eljáró bíró számos életviszonnal (például közlekedés, gazdálkodás, polgári jogi jogviszonyok, egyes foglalkozási – különösen orvosi – szabályok stb.) találkozhat, és a megalapozott ítélet meghozatalához feltétlenül szükséges a megfelelő szintű ismeret megszerzése. Álláspontunk szerint a gazdálkodás, a polgári jogi szerződések stb. ismeretének megszerzése sem igényel elmélyültebb felkészülést, mint például egy bonyolultabb orvosi műhibaper. Indokolatlan tehát egy ügytípus kiemelése a sok közül, és arra külön szabály alkotása.

Másrészt igaz az is, hogy a nem büntető ügyszakos bíró törvényben írt szakági besorolása alapvetően téves. E bűncselekmények között ugyanis a leginkább bonyolult ügyek költségvetési csalás miatt indulnak, amelyhez valószínűleg az adóügyekben való jártasság szükséges, ilyenre pedig a közigazgatási bírák rendelkeznek.

Végezetül meg kell jegyeznünk, hogy a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények szabályozásával összefüggésben a Be. következetlen, egymással össze nem egyeztethető rendelkezéseket tartalmaz. Nem kizárt ugyanis, hogy a bűncselekményt katonai bíróság tárgyalja, amelynek nincs olyan tagja, aki katonai bíró és gazdasági vagy polgári ügyszakos bíró is egyben. A katonai tanács összetételére vonatkozó szabályokból az vezethető le, hogy gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény esetén a katonai büntetőeljárásban egyesbíró jár el.¹⁰

Egy új jogintézmény: az előkészítő ülés

Mindenekelőtt rövid magyarázatra szorul, miért tekintjük az előkészítő ülést új jogintézménynek annak ellenére, hogy az 1998. évi XIX. törvény is ismerte ezt az eljárási cselekményt. A korábbi törvényben az előkészítő ülés szerepe marginális volt: a tárgyalás előkészítésének részeként ülést tarthatott a bíróság, ha a vizsgált kérdésekben a határozat meghozatala előtt az ügyész, a vádlott vagy a sértett meghallgatása látszott szükségesnek. Csupán közvetítői eljárás lefolytatására vagy a tanú különösen védetté nyilvánításának megszüntetésére irányuló indítvány esetén, illetve akkor volt kötelező előkészítő ülést tartani, ha a bíróság a személyi szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedés elrendeléséről, illetve előzetes letartóztatás vagy házi őrizet fenntartásáról határozott, és az indítványban a korábbi határozathoz képest a fenntartás okaként új körülményre hivatkoztak.

Ehhez képest a Be.-ben az előkészítő ülésnek teljesen új funkciója és tartalma lett, a bírósági tárgyalás racionalizálása érdekében a perkoncentrációt szolgálja.¹¹ Emiatt alappal állíthatjuk, hogy elnevezését tekintve nem, de tartalmát illetően valóban új jogintézményről van szó.

Az előkészítő ülés szerepe kettős: egyfelől lehetőséget ad az eljárás gyors befejezésére, másrészt ha a befejezésre nem kerül sor, ezen az eljárási cselekményen történik a későbbi bizonyítás irányának és kereteinek meghatározása, ekkor dől el a büntetőeljárás további menete.¹²

Előkészítő ülést minden ügyben, minden vádlottal szemben kötelező tartani. A törvény az előkészítő ülés megtartására szigorú határidőt szab, hiszen a vádirat kézbesítésétől számított három hónapon belül meg kell tartani. A törvényi szabályozásból eredően előfordulhat, hogy több vádlott esetén a bíróság egyes vádlottak eseté-

ben már tárgyalást tart, míg más vádlottakkal szemben még csak az előkészítő ülésre kerül sor.

a) Az előkészítő ülésen nem folyik bizonyítás, azonban a vádlottat ki kell hallgatni. Ennek során a vádlottnak lehetősége van olyan nyilatkozatot tenni, hogy a terhére rótt bűncselekményt elismeri, és lemond a tárgyaláshoz való jogáról. A vádlott nyilatkozatának elfogadásáról a bíróság dönt, amelynek feltétele, hogy a vádlott a nyilatkozata természetét és jóváhagyásának következményeit megértse, a beszámítási képessége és beismerésének önkéntessége iránt észszerű kétely ne mutatkozzon, illetve hogy nyilatkozatát az eljárás iratai alátámasszák.

A bíróság ítéletét a beismerő vallomás végzéssel történő elfogadása után, akár az előkészítő ülésen, de ha például a büntetéskiszabási körülmények feltárása miatt tárgyalás tartása szükséges, a tárgyaláson is meghozhatja.

Fontos, hogy ezekben az esetekben nincs helye felbuzerálásnak a bűnösség megállapítása és a váddal egyező tényállás és minősítés miatt [580. § (2)].

---

10. „A Be.-nek a kiemelt gazdasági ügyekre, valamint a katonai büntetőeljárásra vonatkozó rendelkezései a bíróság összetétele tekintetében egymással nem kompatibilisek. A Be. 13. § (3) bekezdése szerint az elsőfokú bíróság gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény miatt a Be. 10. § 3. pont három hivatásos bíróból álló tanácsban jár el, amelynek egy tagja a törvényszék gazdasági vagy polgári ügyszakának bírója. Megállapítható, hogy katonai büntetőeljárásban is elbírálásra kerülhetnek gazdálkodással összefüggő kiemelt gazdasági bűncselekmények, azonban a törvényben előírt összetételű tanács a katonai büntetőeljárásban nem alakítható, mivel nincs olyan katonai bíró, aki egyben gazdasági vagy polgári ügyszakos lenne. A gazdálkodással összefüggő kiemelt gazdasági bűncselekmények többségét nyolcvévi szabadságvesztésnél súlyosabban fenyegeti a törvény, ami miatt a katonai tanácsnak mint elsőfokú bíróságnak egy hivatásos bíróból és két ülnökből álló tanácsban kellene eljárnia. E bűncselekmények között azonban enyhébb szankcióval fenyegetett bűncselekmények is találhatóak. A Be. 698. § (1) bekezdés a) ab) pontja, valamint a Be. 20. § (1) bekezdés 19–22. pontjainak összevetése alapján megállapítható, hogy a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények, a pénzmosás, valamint a nemzetközi jog szerint el nem évülő bűncselekmények miatti eljárásokban a törvényszék katonai tanácsa elsőfokú bíróságként nem tanácsban jár el. Figyelemmel a Be. 698. § (1) bekezdés b) pontjában írtakra, e súlyos büntetési tétellel fenyegetett és különös szakértelmet igénylő ügyekben a katonai tanácsnak mint elsőfokú bíróságnak egyesbíróként kell eljárnia.” TÖRÖK Zsolt: A bíróság összetétele. In FRECH Ágnes (szerk.): 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról. <https://coospace-obh.birosag.hu/Folder/Curriculum-0a2d5ccadc16e81180f8005056849a0a/View?ctx=HwAAAPwRAAABGgAA>.

11. POLT: A büntetőeljárás törvény..., i. m. 32.

12. FRECH Ágnes: Funkciómegosztás – Bizonyítás szabályai az új büntetőeljárás törvényben. In BENISNÉ GYÖRFFY Ilona (szerk.): Harminkilencedik Jogász Vándorgyűlés. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2017. 178.

b) Az ügy előkészítő ülésen nem fejezhető be, és tárgyalást kell tartani, ha a vádlott

- ♦ a bűnösségét nem ismerte be,
- ♦ a bűnösségét beismerte, de a tárgyaláshoz való jogáról nem mondott le,
- ♦ megtagadja a válaszadást a bűnösség beismerésének kérdésében, vagy
- ♦ a bíróság a beismerő nyilatkozatot nem fogadja el.

A vádlottnak ebben az esetben is joga van kifejtteni a váddal kapcsolatos álláspontját, védőjével előadhatja a védekezés alapjául szolgáló tényeket és ezek bizonyítékait, illetve indítványt tehet bizonyítás lefolytatására, valamint arra is, hogy valamely bizonyítékot a bíróság rekesszen ki. Lehetősége van arra, hogy megjelölje azokat a tényeket, amelyek valóságtartalmát elfogadja. A vádlott nyilatkozata és az ügyész észrevételének meghallgatása után a bíróság a tárgyalást nyomban kitűzheti, és akár meg is tarthatja, megállapíthatja a bizonyítás keretét és terjedelmét, illetve mellőzi a bizonyítást a nem vitatott tények, illetve az olyan bűncselekmény tekintetében, amelynek a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége. Ha ez az új eljárási intézmény a jogalkotói szándéknak megfelelően működik, tervezhetőbb és koncentráltabb lesz a tárgyaláson történő bizonyítás.

II. AZ ÚJ BÜNTETŐELJÁRÁSI TÖRVÉNY HATÁSA A SZAKMAI-IGAZGATÁSI FELADATOKRA

Bevezetés

Az aktuális társadalmi-politikai változásokra reflektálás, a nemzetközi kötelezettségvállalások, az eljárás időszerepének igénye, a hatékonyság növelésének célkitűzése mind az eljárási reformok felé mutatnak.

Egy eljárási reform pedig alapjaiban változtathatja meg az addigi „szokásjogot”: a jogalkotó új jogintézményeket vezet be, míg egyeseket módosít, akár el is hagy. Jelentős szervezeti változásokhoz vezethetnek a hatásköri, illetékességi szabályok módosításai. Ilyennek volt tekinthető például az ítéletábrák létrehozása, amely jelentős emberierőforrás-mozgást indukált a bírósági szervezetben.

Egy eljárási reform az emberi erőforrások politikai és költségvetési hatásain túl szakmai szemléletváltást is magával hoz. A mai napig helytálló e körben Hack Péter azon – a 2002. évi I. törvény hatálybalépéséhez fűzött – megállapítása, miszerint a nemzetközi normáknak is eleget tevő, korszerű jogállami jogalkalmazás magasabb követelményeket állít a nyomozók, az ügyészek és a bírák elé, mint a szocialista jogalkalmazás rendőrállami gyakorlata.¹³

Éppen ez a szemléletváltás az, aminek elősegítése az alább részletezett jogszabályi rendelkezések alapján a bírósági vezetés, főként a kollégiumvezető feladata.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény célul tűzte ki a kontinentális jogrendszeren alapuló magyar eljárási jogi hagyományok megőrzését, azonban elismerve a bűnözés elleni hatékony fellépés igényeit, e hagyományoktól el nem távolodó, de a jogi evolúció vívmányait megteremtő korszerűsítést céloz. A törvény meghagyja az 1998. évi XIX. törvény azon értékeit, amelyek működőképeseek, és amelyekkel kapcsolatosan sem a joggyakorlat, sem a jogtudomány, sem az újabb külföldi tapasztalatok nem vetik fel a változtatás igényét.¹⁴

AZ IGAZGATÁS ÁLTALÁBAN

Az emberiség történelmének áttekintése azt mutatja, hogy az ember állatvilágból történt kiemelkedése óta általában közösségekben tevékenykedik különböző célok megvalósításán. Az a felismerés, hogy az emberi együttműködés a célok megvalósításában nagyobb eredménnyel járhat, mint az elkülönült tevékenységek pusztán összegződése, bizonyára az emberré válás folyamatának és a társadalom kialakulásának egyik legfontosabb összetevője volt.¹⁵

Az igazgatás az emberi együttműködés során keletkező emberi tevékenység. Biztosítja a közös cél elérését, az ehhez szükséges személyi, tárgyi feltételeket és a munka összhangját. Az igazgatás tartalmi ismérve a célkitűzés és a koordinálás. A koordináció az igazgatás fogalmának lényegesebb eleme, ez a tevékenység kapcsolja össze a célkitűzést és az annak megvalósításáért végzett fő tevékenységi elemeket. Az együttműködésben szükségszerű az egyes résztvevők felosztása a résztvevők között, és ez magában hordozza az egyéni tevékenységek közös céltól való eltávolodásának lehetőségét. A koordináció feladata, hogy a cél és a munkamegosztás között feszülő ellentmondást kiküszöbölje. Végül az igazgatás fogalmához tartozik a célkitűzés eléréséhez szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítása is.¹⁶ Az igazgatás általános tartalmi modellje szerint pedig az igazgatás tartalmát a célkitűzés, információgyűjtés és -feldolgozás, tervezés, döntés, végrehajtás, koordináció, ellenőrzés képezi.¹⁷

13. HACK Péter: A büntetőeljárás reformja. *Fundamentum*, 2002/2. 50.

14. 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról. Általános indokolás, I. Bevezetés.

15. KALAS Tibor: Igazgatás. Kézirat. Miskolc, jogikar.uni-miskolc.hu/projectSetup/files/koi/kozig1/igazgatas.pdf.

16. Uo. 2.

17. Uo. 8.

A fentiekén túl, KALAS Tibor megállapítása szerint, a szervezés tágabb értelemben szinonim fogalom az igazgatással, szűkebb értelemben azonban az igazgatáson belül helyezhető el. és ebben az értelemben a végrehajtást értjük alatta.¹⁸

JOGSZABÁLYI RENDELKEZÉSEK, NORMATÍV KERETEK

A bíróságokra vonatkozó alapvető rendelkezéseket az *Alaptörvény* 25–28. cikkei tartalmazzák, a végrehajtási szabályokról a *bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény* (a továbbiakban: Bszi.) rendelkezik.

A kollégium meghatározott ügyszakba beosztott bírák testülete, amelyet a kollégiumvezető vezet, tagjai az adott törvényszék/ítélőtábla/Kúria bírái, továbbá általuk a törvényszék/ítélőtábla területén működő járásbíróságok, törvényszékek bírái közül hat évre választott bírák.¹⁹

A kollégium feladatáról a Bszi. 155. §-a rendelkezik; eszerint a kollégium véleményt nyilvánít – a járásbírói állásra benyújtott pályázat kivételével – a bírói álláspályázatokról; részt vesz a bíró szakmai tevékenységének értékelésében; véleményezi az ügyelosztási tervet; véleményt nyilvánít a vezetői álláspályázatokról, kezdeményezheti a bírósági vezető bírósági vezetői vizsgálatának elrendelését vagy felmentését; ellátja a törvény által meghatározott egyéb feladatokat.

A kollégiumvezető a Bszi. 124. § (1) bekezdése értelmében szervezi a kollégium munkáját; évente beszámol a kollégiumnak az adott időszakra vonatkozó tervek megvalósulásáról, illetve a megelőző naptári évben a kitűzött célok és intézkedések végrehajtásáról és eredményéről; valamint ellátja a jogszabály, az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) elnökének szabályzata vagy az OBH elnökének határozata, továbbá a bíróság szervezeti és működési szabályzata szerint hatáskörébe utalt igazgatási feladatokat.

A kollégium és a kollégiumvezető Bszi.-be foglalt feladatainak konkretizálásáról az adott törvényszék/ítélőtábla/Kúria hatályos szervezeti és működési szabályzata rendelkezik.

A fentiekből jól látható, hogy a kollégiumvezető elsősorban szakmai vezető, emellett azonban igazgatási tevékenységet is el kell látnia. E két feladatkör összefügg, mivel az igazgatási jogkörben hozott döntések kihatással lehetnek az ítélező tevékenységre (például a két éven túli ügyek számára, az egy tárgyalóbíróra jutó ügyek számára, egyes bírók referációjának elnehezülésére).

A szakmai és az igazgatási tevékenység egymásra gyakorolt kölcsönhatása – jogágtól függetlenül – jól nyomon követhető egy új eljárásjogi kódex hatálybalépésekor.

Munkaszervezési kihívások

Az elmúlt évek felgyorsult jogalkotása jelentős kihívás elé állította a bírósági szervezetet, hiszen az új Pp., Kp. és Be. elfogadásával mindhárom eljárásrend szinte egy időben újult meg, és erre fel kellett készülni.

A felkészülés szervezeti kerete mindegyik eljárásjogi kódex esetén a projektszervezeti modell volt, egyező felépítéssel. A projektszervezeteken belül három munkacsoport alakult, együttműködésüket a projektirányító bizottság, valamint a szakmai vezető és annak helyettese koordinálta.

Az E-kódex Be. projekt szervezetét 2017-ben, már az új Be. elfogadását megelőzően hozta létre az Országos Bírósági Hivatal elnöke. A projektszervezeten belül működő KÉPZÉSI MUNKACSOPORT fő feladata egy elektronikus megjelenő tananyag megírása volt, amely az új jogintézményekre koncentrálna segített a bírák és az igazságügyi alkalmazottak felkészülésében. A Be. alkalmazására való felkészülés fontos eleme volt a minden bíró számára kötelező képzés, ennek tematikáját szintén a KÉPZÉSI MUNKACSOPORT dolgozta ki. Az E-kódex Be. projekten belül működött a JOGSZABÁLY-VÉLEMÉNYEZÉSI MUNKACSOPORT, amely a kódex hatálybalépését követő jogalkotás folyamatában a készülő jogszabályok véleményezésével és a módosítási javaslatok gyűjtésével segítette az Országos Bírósági Hivatal munkáját.

A projektszervezet harmadik munkacsoportja az IGAZGATÁSI MUNKACSOPORT volt, igen széles feladatkörrel, hiszen gondoskodnia kellett annak előkészítéséről, hogy az új törvény hatálybalépésének napján valamennyi bírósági szinten zökkenőmentes legyen az ügymenet. Ez különösen azért volt fontos, mert – szemben a Pp. szabályozási modelljével – a Be. az új szabályok általános alkalmazását írja elő.

Az egyik legfontosabb igazgatási feladat a munkaszervezéssel, különösen az ülnökbíráskodás részleges megszüntetésével, a gazdálkodással összefüggő kiemelt büncselekményekben eljáró tanácsok felállításával, az előkészítő ülés újragondolásával és a soron kívüli eljárások kiszélesítésével kapcsolatban merült fel. Az IGAZGATÁSI MUNKACSOPORT feladatai körébe tartozott az egyes szabályzatok (iratkezelési, igazgatási és statisztikai szabályzat) felülvizsgálata, a bírósági ügyviteli munkában használt elektronikus szakrendszer (Bírósági Integrált Informatikai Rendszer, BIIR), a lajstromprogram fejlesztése, illetve a változásokkal járó egyéb

18. Uo. 4.

19. Bszi. 154. § (1) és (4) bekezdése.

informatikai infrastrukturális igények felmérése.²⁰ Az igazgatási feladatok között említhető még az immár kötelező elektronikus kapcsolattartás körében alkalmazott ÁNYK-nyomatványok fejlesztése, a büntetésekről és intézkedésekről kiállítandó és a végrehajtó szerveknek küldött értesítőlapok átdolgozása, a statisztikai adatgyűjtést szolgáló úgynevezett CD- és Fk-lapok felülvizsgálata, ellenőrzést és munkatehermérést segítő módszerek, nyomtatványok kialakítása. Külön említést érdemel, hogy a Be. alkalmazására való felkészülés körében megújultak az idézések és értesítések formanyomtatványai, amelyekkel szemben alapvető elvárás volt a jó áttekinthetőség és a közérthetőség.

A BÍRÓSÁG ÖSSZETÉTELE (ÜLNÖKBÍRÁSKODÁS, KÖTELEZŐ HÁRMAS TANÁCSOK)

A Be. – a korábbi szabályozással gyökeresen szakítva – első fokon járásbírói és törvényszéki szinten egyaránt főszabályként az egyesbírói eljárását írja elő. Az ülnökök részvétele az ítélezésben csak szűk körben maradt meg, a fiatakorúak elleni, valamint a katonai büntetőeljárásban. Az ülnökbíráskodás részleges megszüntetése alapvetően nem jelentett kihívást, sőt tapasztalataink szerint a bírói kar kifejezetten üdvözölte a módosítást.

Ez alól a fiatakorúak elleni büntetőeljárás volt a kivétel, mivel itt nehézséget okozott első olvasatra, hogy 2018. július 1. napját követően mindkét ülnöknek „szakülnöknek” kell lennie. A probléma azonban megfelelő ülnökök időközbeni megválasztásával megoldódott, hiszen rendkívüli ülnökválasztásra került sor azokban a megyékben, ahol nem állt rendelkezésre megfelelő számú, fiatakorúak elleni büntetőeljárás során eljáró, törvényben meghatározott szakképzettséggel rendelkező ülnök.

Új rendelkezés a Be. 13. § (3) bekezdése, amely a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmény miatt kötelező olyan hármas tanácsokról rendelkezik, amelyeknek egyik tagja a törvényszék gazdasági ügyszakának, ennek hiányában a törvényszék polgári ügyszakának bírójára. A Be. 14. §-ban meghatározott kizárási szabályokra is tekintettel ezen módosítás különösen problémát okoz(hat) a kisebb törvényszékeken.

A felkészülés során a bíróságok elnökeinek (kollégiumvezetőinek) a helyi sajátosságok figyelembevételével intézkedési tervet kellett készíteniük. Ebben került sor a büntető tanácsok munkájában részt vevő civilisztikai ügyszakos bírói létszám megállapítására, a hármas vagy ötös tanácsok kialakítása módszerének meghatározására. Emellett az intézkedési tervek kitértek arra is, hogy milyen szempontok szerint történik a bevont civilisztikai ügyszakos bírák személyének kiválasztása, valamint arra, hogy a más jogterületet érintő munkában való részvétel milyen motivációs megoldásokkal lehet ösztönözni.

Fontos kiemelni, hogy az új összetételű tanácsok felállítása a büntető- és a gazdasági (polgári) kollégiumok munkaszervezésére is jelentős hatást gyakorol. A tanácsnak ugyanis két büntetőbíró tagja van, így azzal kell számolni, hogy egy ügy tárgyalása két bíró kapacitását köti le, ami főleg a kisebb létszámú törvényszékek esetén jelenthet problémát. A civilisztikai ügyszakos bíró a büntetőügy tárgyalásának idejére korlátozottan tud részt venni a saját kollégiuma munkájában, így az intézkedési tervben ki kellett dolgozni azokat a munkaszervezési megoldásokat, amelyek biztosítják a büntető tanács tagjaiként eljáró civilisztikai bírók zökkenőmentes saját ügyszakos ítélezését, amennyiben az megmarad. Ehhez szükséges volt az ügyelosztási rendek módosítása és összehangolása. Az intézkedési tervek kitértek arra is, hogy milyen módon biztosítható a büntető tanácsok munkájában részt vevő polgári ügyszakos bírák büntető eljárásjogi és anyagi jogi képzése. Az intézkedési tervek mindenhol elkészültek, a helyi megoldási javaslatokat megfogalmazták.²¹

Az intézkedési terv kialakítása során a legnagyobb nehézséget az érintett ügyek várható számának, ekként a megfelelő tanácsszámnak a meghatározása jelentette. Ennek megbecsüléséhez elengedhetetlen volt a helyi főügyességgel folytatott konzultáció, illetve a törvényszék illetékességi területére irányadó, olyan befolyásoló tényezők feltárása, amelyek az ilyen tanácsot igénylő ügyek esetleges kiemelkedő (vagy alacsony) számát indokolhatják. A tapasztalatok szerint e vonatkozásban egyébként a legnagyobb teher a Fővárosi Törvényszékre hárul, hiszen hagyományosan itt tárgyalják a legösszetettebb gazdasági büntetőügyeket. Jól mutatják ezt a statisztikai adatok: 2019 első negyedévében 23 gazdálkodással összefüggő, kiemelt bűncselekmény miatt volt folyamatban eljárás a Fővárosi Törvényszéken, amely majdnem ötször több, mint a következő legtöbb ilyen tárgyaló törvényszék hasonló ügyeinek száma (Kecskeméti Törvényszék: 5).

A tanácstagok kiválasztásának több módszerét alkalmazták az egyes bíróságok: jelentkezés vagy belső pályáztatás, kirendelés vagy kijelölés. A kiválasztás során figyelemmel voltak az ügyek jellegére, a civilisztikai ügyszakos bíró tapasztalatára, illetve arra, hogy tárgyaló vagy nem tárgyaló bíró-e (például cégbírák). A kiválasztás

20. Így például a Be. 455. § (3) bekezdésében írt azon új szabály, hogy a határozat rendelkező részét a jelen lévő fellebbezésre jogosultaknak kézbesíteni kell, felvetette annak szükségességét, hogy a tárgyalótermeket nyomtatóval kell felszerelni.

21. CSERNI János előadása a Magyar Igazságügyi Akadémián, 2018. március 29-én.

tásnál fontos szerepe volt a várható személyi változásoknak (például szakmai előmenetel, nyugdíjazás), hiszen a civilisztikai ügyszakos bírót adott törvényszéken belüli kollégiumi tagságának megszűnése következtében a büntető tanács összetétele is szükségképpen megváltozik, ami miatt a tárgyalást meg kell ismételni.

A kiválasztást követően szükség volt az ügyelosztási rendek megfelelő módosítására is.

A tanácsok konkrét működésével kapcsolatosan még kevés tapasztalat halmozódott fel, de a legnagyobb kihívást egyrészt a feladatmegosztás (a kurrenciális munka, a felkészülés, a határozatírás), másrészt az egyéni teljesítménymérés jelenti.

A tanácson belüli munkaszervezés azért is okoz nehézséget, mivel a kiemelt ügyben tanácsot vezető bírónak úgy kell megszerveznie a tanács munkáját, hogy – főszabályként – ténylegesen nem rendelkezik ilyen igazgatási jogkörrel (nem tanácselnök, így e tekintetben a Bszi. nem vonatkozik rá), ráadásul a feladat kiosztása kihat egy másik ügyszakra is.

Az egyéni teljesítményméréssel kapcsolatban az a kérdés merül fel, hogy hány százalékos bírónak számítjuk a tanácsot vezető bírót vagy e tanács másik büntetőbíráját? Előbbi tanácselnöki feladatokat is ellát, míg utóbbira nincsen az ügy rászignálva, mégis eljár benne. Ráadásul a tanácsot vezető bírótól függ, hogy milyen szerepet kap: előkészítő bírót lesz-e, kap-e jelentős részfeladatot stb. A jogalkotó elképzelése szerint pedig a civilisztikai bírót szaktanácsadóként jelenik meg a tanácsban, ezt nem lehet munkateherként megjeleníteni, illetve a civilisztikai statisztikában nem mutatható ki a büntetőügyben végzett tevékenység. Mindez magával vonja a már elkészített intézkedési tervek időszakos felülvizsgálatát és a helyi sajátosságokhoz igazítását.

Általános jogalkalmazói vélemény szerint az eddigi ítélkezési tapasztalatok alapján az is megállapítható, hogy az elsőfokú ítélkezési szinten a kötelező hármas tanácsok létrehozásának nincs valódi szakmai indoka. Az e speciális bírói összetétel alá tartozó eddigi ügyek közül – a kollégiumvezetői beszámolók szerint – egyik büntetőügy sem tekinthető olyan nehéz ténybeli és jogi megítélésű, nagy terjedelmű büntetőügynek, amely három szakbíró közreműködését igényelné, vagyis az ügy terjedelme és az ügyben felmerülő jogi kérdések valójában nem tennék indokolttá a hármas tanács felállítását.

Továbbá a kis létszámú törvényszékeken igen jelentős problémát vet fel a kötelező hármas tanács működése, hiszen az nemcsak egy további büntetőbíró, hanem egy gazdasági ügyszakos vagy polgári ügyszakos bírót kapacitását is leköti. Ekként egy kis létszámú bíróságon a kötelező hármas tanács nem feltétlenül szolgálja az ítélkezés hatékonyságát és időszűrését.

Az a lehetőség pedig az új eljárásjogi rendelkezések szerint is fennáll, hogy ha a törvényszékre egy valóban nagy terjedelmű, bonyolult, nehéz ténybeli és jogi megítélésű büntetőügy érkezik, a Be. 13. § (2) bekezdése alapján az egyesbíró – mérlegelve az ügy sajátosságait – az ügyet a bíróság tanácsa elé utalhatja.

Így felmerülhet az a javaslat, hogy az egyesbíró megítélésére kellene bízni, indokolt-e – az ügy sajátosságait figyelembe véve – az ügyet három szakbíróból álló tanácsban tárgyalni.

A TÁRGYALÁSI NAPOK KIHASZNÁLTÁSGÁNAK VIZSGÁLATA – FIGYELEMMEL AZ ELŐKÉSZÍTŐ ÜLÉS ÚJ SZEREPÉRE

Az előkészítő ülés jogalkotó általi újragondolásával kapcsolatban alapvetés, hogy olyan munkamódszerek, vezetői ellenőrzési és szignálási metódusok szükségesek, amelyek továbbra is biztosítják az egyéni munkateher áttekinthetőségét és egyenlő elosztását, de a „másik oldalon” a bírónak is új munkaszervezési, kitzűzési módokkal szükséges dolgozniuk.

A helyi viszonyoknak megfelelően felmerülhet a tárgyalótermi kapacitás és az új jogintézmény alkalmazásából fakadó igények összehangolása, valamint új kitzűzési gyakorlat kialakításának szükségessége. Utóbbinál a kihívást az jelenti,²² hogy akár azonnal lehessen tárgyalni (itt felmerül, hogy a beismeréstől/védekezéstől függően a tanúkat lehet-e azonnal vagy az előkészítő ülést megelőzően idézni), vagy pedig fenn kell tartani időpontokat az új ügyek előkészítő üléseinek, illetve a halasztandó előkészítő ülések határidőn belüli kitzűzésére (ekkor az esetlegesen érkező soron kívüli ügyeket is számításba kell venni).

Az előkészítő ülés többvádoltas ügyben tipikus példája a szakmai és az igazgatási kérdések egybemosódásának. A többvádoltas ügyben felmerülő lehetőségeket az alábbi példa szemlélteti:

- ♦ I. rendű vádlottra befejezés az előkészítő ülésen,
- ♦ II. rendű vádlott tekintetében a bíróság több hónappal későbbi időpontra tűzi ki tárgyalásra az ügyet, ahol azt befejezi, illetve
- ♦ mivel a III. rendű vádlott ismeretlen helyen tartózkodik, az eredményes felkutatását követően a bíróság a III. rendű vádlottra vonatkozó előkészítő ülést tart, és vagy ott, vagy a tárgyaláson befejezi az eljárást.

Felmerül a kérdés, hogy az eljárás az egyes vádlottak tekintetében elkülöníthető-e, el kell-e különíteni. Ez ön-

22. FÜLÖP Natasa előadása a Magyar Igazságügyi Akadémián, 2018. január 18-án.

magában szakmai kérdés,²³ azonban igazgatási vonzata is van annyiban, hogy az elkülönítést követően az ügy új ügyszámot kap, amely azonnal módosítja az egy bírón lévő ügyek számát, ekként a végső statisztikai eredményt is torzíthatja. Emellett az elkülönítés a kezelőirodai munka mennyiségét is növeli: a releváns iratokat le kell másolni, iratborítót tölteni, az új ügyet ki is kell szignálni, és természetesen mindez az új ügy folyamatos mozgásával jár.

Továbbá, ha a bíró az elkülönítés mellett dönt, az új ügynek új súlyszáma is lesz: ez azt is jelentheti, hogy például kevesebb lesz a vádlottak száma az új ügyben, így kisebb súlyszámot kap, mint az eredeti ügy, azonban a munka ugyanannyi lesz vele. Ha pedig az új ügyet ún. minősített érkezéssel kezeljük, akkor viszi magával az eredeti ügy súlyszámát, ami azonban nyilvánvalóan nem felel meg a tényleges adatoknak.

A fenti szempontok mérlegelése, összevetése során a büntető kollégiumvezetők nagy része akként foglalt állást, hogy tartózkodni kell az ügyek elkülönítésétől, és a statisztikai torzítás elkerülése érdekében célszerűbb egy vádiratban szereplő valamennyi vádlottal szemben ugyanazon a számon befejezni az eljárást.²⁴

A fentiekén túl az előkészítő ülés új szerepe új mód-szereket igényel a tárgyalási nap kihasználtságának számonkérése során, amelynek ellenőrzése előfeltétele az egyenlő munkateher biztosításának.

A bíróságok igazgatásáról rendelkező szabályzatról szóló 6/2015. (XI. 30.) OBH-utasítás 120. §-a értelmében a bíróság elnöke az általa irányított bíróságon az arányos munkateher megteremtése és fenntartása, valamint az ügyérkezési és létszám-aránytalanság kiküszöbölése érdekében folyamatos ellenőrzést végez, elősegítve a bíróságon folyamatban lévő ügyekben az eljárási határidők és az ügyvitel szabályainak megtartását, az ügyek észszerű határidőn belüli befejezését. Ezen ellenőrzés során – szükség szerint a folyamatban lévő és befejezett ügyek iratai és a tárgyalási napló összevetése alapján vagy a nyilvános tárgyalás meghallgatása útján – jogosult és köteles megvizsgálni különösen:

- ♦ a havi tárgyalási napok számát, kihasználtságát;
- ♦ a per (ügy) előkészítésének gyakorlatát, az érkezett ügyek sorrendben történő feldolgozása elvének érvényesülését;
- ♦ az elrendelt, illetve a jogszabályok által előírt soronkivüliség érvényesülését;
- ♦ az első bírói intézkedés határidejét;
- ♦ az első tárgyalás kitűzése és az eljárás során hozott bírói intézkedések időszerűségét;
- ♦ a halasztással, napolással egyidejű új határnap kitűzésének gyakorlatát;
- ♦ a határozatok írásba foglalásának időszerűségét;

- ♦ az iratok felterjesztésének időszerűségét;
- ♦ az ügyviteli szabályok, valamint az iratkezelési szabályzatban előírtak megtartását, különös tekintettel a lajstromozás szabályaira;
- ♦ a panasszal érintett ügyek vizsgálatának megállapításait;
- ♦ a kettő éven túl folyamatban lévő ügyek elhúzódásához vezető okokat.

Az ítéletábra, a törvényszék kollégiumvezetője, tanácselnöke, továbbá a bíróság csoportvezetője önállóan is köteles elvégezni a fenti, folyamatos ellenőrzést.

A törvényszékek nagy többsége a tárgyalási nap kihasználtságának ellenőrzésére olyan táblázatot rendszeresített, amely tartalmazza a tárgyalások megkezdésének és befejezésének időpontját is. A vizsgálat további módszere a lajstromadatokból ellenőrzés és a havi egyéni adat-szolgáltatás ellenőrzése lehet.

Az elvégzett ellenőrzés megállapításairól – amennyiben az késedelmet vagy mulasztást tárt fel – feljegyzést kell készíteni a szükséges intézkedések meghatározásával. A feljegyzéshez mellékelni kell az érintett bíró írásbeli jelentését a késedelem vagy az egyéb mulasztás okairól.

Ugyanakkor az előkészítő ülés és a tárgyalás célja nem azonos: az előkészítő ülés a vádemelés után a tárgyalás előkészítése érdekében tartott nyilvános ülés, amelyen a vádlott és a védő a tárgyalást megelőzően kifejtetheti a váddal kapcsolatos álláspontját, és közreműködhet a büntetőeljárás további menetének alakításában. Vagyis az előkészítő ülés – a tárgyalással ellentétben – nehezen tervezhető. Ekként már a kitűzése is odafigyelést, ráhangyást igényel, amely azonban torzíthatja az egy napra kitűzött ügyek számát. Ezen statisztikai adatnak pedig különösen a bíró egyéni értékelésénél van jelentősége.²⁵

Az előkészítő ülés, illetve a tárgyalás viszonyát vizsgálva alapvetően két módszer létezik: az egyik szerint

---

23. Az egyik kommentár például akként foglalt állást, hogy több-vádlottas ügyben az előkészítő ülés vádlottanként külön-külön is megtartható; ilyenkor az ügyek elkülönítésével a beismerő vádlott vagy vádlottak ügye külön-külön is befejezhető; nem akadályozza az elkülönítésnek az, hogy a befejezéssel érintett vádlott az eljárás későbbi szakaszában már tanúként lesz csak kihallgatható. In POLT Péter (főszerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*, 499. §, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/396/id/A17Y0090.KK/ts/20180701/lr/499>.

24. Hangsúlyozandó, hogy ezen állásfoglalás nem kötelező jellegű, ekként az igazgatási vezetőnek indokolt kiemelt figyelmet fordítania az egyes bírák tényleges tárgyalási tevékenységére.

25. Lásd bővebben: 8/2015. (XII. 12.) OBH-utasítás a bíró munkájának értékelési rendjéről és a vizsgálat részletes szempontjairól szóló szabályzatról.

a bírák előkészítő ülésre tűzik ki az ügyeket, és amennyiben az előkészítő ülésen nem hozható ügyszám, a bíróság határozatot hoz a tárgyalásról. Ha az előkészítő ülésen befejezhető az ügy, akkor bűnösséget beismertető nyilatkozat elfogadásával ítéletet hoz a bíróság.

A másik módszer szerint az előkészítő ülés kitűzésével egyidejűleg tanúkat is idéz a bíróság, ha eleve valószínűsíthető, hogy az előkészítő ülésen nem lesz befejezhető az ügy. Ebben az esetben a bíróság nyomban ki is tűzi a tárgyalást a Be. 508. § a) pontja alapján, és azt megtartva a tárgyaláson hoz ügyszám határozatot. Optimális esetben ez utóbbi módszer célravezető, ám amennyiben az előkészítő ülésen nem jelenik meg a vádlott – akinek jelenléte az előkészítő ülésen a Be. 499. § (5) bekezdése értelmében kötelező –, abban az esetben a bíróság a megidézett tanúkat sem tudja kihallgatni a tárgyaláson. Ez a tanúk megjelenésével összefüggésben többletköltséggel jár, illetve hosszú távon a tanúk megjelenési hajlandóságát is rontja, mindezen körülmények miatt az eljárás(ok) elhúzódhat(nak). Ezért azokban az ügyekben, ahol bizonytalannak tekinthető a vádlott megjelenése, célszerűbb előkészítő ülést kitűzni, és csak miután a vádlottat a bíróság az előkészítő ülésen kihallgatta, akkor indokolt a tárgyalás kitűzéséről gondoskodni.

Összefoglalva megállapítható, hogy a tárgyalási napok kihasználtságának objektív vizsgálatát az előkészítő ülések, az azokon történő érdemi befejezések, valamint az egyezséget jóváhagyó külön eljárás kiszámíthatatlansága nehezíti, e két eljárás időtartama előzetesen rendkívül nehezen prognosztizálható.

Az új törvény hatálybalépése óta eltelt csekély időre figyelemmel ugyanakkor jelenleg arra sem adható válasz, hogy az előkészítő ülések és a tárgyalások aránya a jövőben hogyan alakul. Az mindenesetre a törvényszéki vizsgálatok alapján már most megállapítható, hogy a bírák – jellegéből adódóan – több előkészítő ülést tűznek ki egy-egy tárgyalási napra, mint tárgyalást. Azt azonban nem lehet pontosan előre kiszámítani, csak legfeljebb a tárgyalótermi gyakorlat alapján megbecsülni, hogy ezen ügyek közül hányban kell utóbb tárgyalást kitűzni.

Egyebekben az elsőfokú tárgyalások, valamint a másodfokú nyilvános ülések és tárgyalások vizsgálata nemigen térhet el a korábbitól: a tárgyalási napok kihasználtságának számonkérése változatlanul az igazgatási szabályzatban meghatározottak szerint történik.

A MÁSOD- ÉS HARMADFOKÚ BÍRÓSÁG ÜGYTERHE

A másodfokú bíróság az eddigieknél szélesebb körben köteles a megalapozatlanság, illetve az eljárási szabálysértés bizonyítás felvételével történő kiküszöbölésére. Megalapozhatja a bizonyítás szükségességét az is, ha

a fellebbezésben új tényt állítottak, vagy új bizonyítékra hivatkoztak.²⁶

A másodfokú tárgyalás a vádlott távollétében akkor tartható meg, ha a terhére nem történt fellebbezés, vagy a vádlott lemond a tárgyaláson való jelenlét jogáról és – formai követelményeknek is megfelelő – kézbesítési megbízás jön létre a vádlott és egy ügyvéd, rendszerint a védője között.²⁷ Amennyiben a lemondó nyilatkozat és kézbesítési megbízás nem áll rendelkezésre, a beszerzéshez szükséges időt is kalkulálni kell a tárgyalás határnapjának meghatározásánál.

A tárgyalás kitűzését előíró új szabályok így másodfokon is szükségessé teszik a másodfokú tanácselnökök részére az új tárgyaláskitűzési stratégia (ügyszerint, előzetes konzultáció a bírói tanácsban) kidolgozását. Ekként a munkateher-növekedés nem pusztán magának a másodfokú eljárási cselekmény időtartamának növekedését, hanem az előkészítés idejét is növelheti.

Az ítéletábrákon a fentiekén túl növelte a munkaterhet a felülbírálat új intézménye, az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyező és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasító másodfokú végzés elleni jogorvoslat lehetősége.²⁸

Ilyen esetekben – bár a felülbírálatra egy nem ügyszám határozattal szembeni fellebbezés folytán kerül sor – mégsem tekinthető a hatályon kívül helyező végzés elleni fellebbezés elintézése „egyszerű” nemperes ügyintézésnek. A felülbírálattal érintett hatályon kívül helyező végzés ugyanis ügyszám határozatot helyez hatályon kívül, és utasítja új eljárásra az elsőfokú bíróságot. A hatályon kívül helyező végzés elleni fellebbezés felülbírálata során tehát az ítéletábráknak egy törvényszéki másodfokú végzés törvényessége tekintetében kell állást foglalnia, amely érdemi határozatot helyezett hatályon kívül. Mindezekre tekintettel ez a tevékenység jóval komplexebb ítélezési feladat, mint egy ügyszám határozatot megelőzően, járulékos kérdésben hozott, nem ügyszám végzés elleni fellebbezés elbírálása.

Az új eljárási törvény tanácsülésen rendeli elintézni a korlátozott felülbírálat körébe tartozó ügyeket is.²⁹ Ezek az ügyek a nyilvános ülésre, tárgyalásra kitézött ügyekkel azonos felkészülési időt igényelnek, nemritkán több vádlottat és cselekményt érintenek. Vagyis mind a felkészülés, mind az írásba foglalás tekintetében munkaigényük meghaladja az „egyéb” tanácsülésen elbírálendő ügyét.

26. Be. 593. § (1) bekezdés c) pont, Be. 594. §.

27. Be. 600. § (3) bekezdés, 430. § (1) bekezdés b) pont, 136. § (2) bekezdés a) pont.

28. Be. 627. § (1) és (2) bekezdés.

29. Be. 598. § (1) bekezdés f) pont.

A másodfokú bíróság munkaszervezését nem könnyíti meg az új kódex azon rendelkezése, miszerint a bíróság elé állítás külön eljárásban hozott elsőfokú ítélet, valamint ügydöntő végzés elleni fellebbezést a másodfokú bíróság az ügy érkezésétől követő két hónapon belül bírálja el.³⁰ Ezen előírás egyébként különösen a nyári törvénykezési szünet ügyeleti rendszerének körülmények között meg szervezését igényli/igényelte.

Ezenkívül a másodfokú bíróság elé állításos eljárásban „megvalósíthatatlan” esetek is lehetségesek: így például, ha szakértői bizonyítást kell elrendelni. A szakértői vélemény előterjesztésére két hónapnak kell rendelkezésre állnia³¹ (a tapasztalatok szerint az igazságügyi szakértők a leterheltségük miatt ennél kevesebb időre nem is vállalják a vélemény elkészítését), így eleve nem tartható a Be. szerinti két hónap.

Az új típusú soronkívüliség láttatására jó gyakorlat eltérő színű iratborító alkalmazása.

A törvényszékeken az egyenlő munkateher-elosztás – többek között – a súlyszámok figyelembevételével történik, egyre több bíróságon azonban már nemcsak első fokon, hanem kísérleti jelleggel másodfokon is: e módszer esetében az automatikus szignálás mellett a kollégiumvezető súlyszámozza az ügyeket, és ennek megfelelően módosítja az egyenlő munkateher elosztása érdekében az automatikus szignálás eredményét.

Összegezve, a törvényszékek, ítéletablák eddigi tárgyidőszaki ügyforgalmi adatai azt vetítik előre, hogy éves szinten a munkateher szerkezetének és volumenének érdemi változása, növekedése várható.

A másik oldalon azonban szinte valamennyi törvényszék beszámolt arról a tendenciáról, amely az érkezett peres másodfokú ügyek csökkentését mutatja, ami nyilvánvalóan visszavezethető az első fokon előkészítő ülésen jogerősen befejezett ügyek viszonylag nagyobb számára. A korlátozott fellebbezés pedig szintén könnyíti, így gyorsítja a másodfokú munkát.

Így egyetértünk a többek által hangoztatott megállapítással, miszerint az új eljárási törvény munkateherre gyakorolt kedvező és hátrányos hatásai egyelőre kiegyenlítik egymást.

AZ ELEKTRONIKUS KAPCSOLATTARTÁS KIHÍVÁSAI

Az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó szabályokat csak a 2018. január 1. napját követően indult büntetőeljárásokban kell alkalmazni, tehát azokban az ügyekben kötelezők ezek a szabályok, amelyekben a nyomozás elrendelésére ezen időpontot követően került sor, vagy magánvádas ügyekben a feljelentés megtétele 2018. január 1-je után történt.

Problémát okozott ugyanakkor a szabálysértési, illetve a büntetés-végrehajtási ügyekben az elektronikus kapcsolattartásra vonatkozó kötelező szabályok alkalmazása: mivel a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv.tv.) értelmében az eljárásjogi háttérszabály a Be.,³² ezért a büntetés-végrehajtási ügyekben is alkalmazható volt az e-ügyintézési törvény³³ azon kitétele, hogy a 2018. január 1. után (a bíróságon) indult bv-ügyekben már kötelező volt az elektronikus kapcsolattartás.

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs.tv.) azonban háttérjogszabályként sem utal a Be.-re, amiből következően már a 2018. január 1. előtt indult, de ekkor még folyamatban volt szabálysértési ügyekben is alkalmazni kellett az elektronikus kapcsolattartást.

Általánosságban elmondható, hogy a 2018. év során az elektronikus kapcsolattartás körében számos átmeneti probléma merült fel. Így például az ügyészség csak papíralapon küldte meg az átíratot, nem elektronikus úton; a megküldött megkeresések melléklete hiányzott; a kapcsolattartásban részt vevő szerveknél nem volt telepítve a megfelelő program, ezért nem tudták megnyitni a bíróság által megküldött dokumentumokat. Jelentős problémát okoz, ha a nyomozó hatóság által megküldött nyomozati irat elnevezése, sorszámozása, sorrendje nem megfelelő, illetve nem egyezik az elektronikus és papíralapon megküldött nyomozati irat.

Önmagában az új Be. hatálybalépésével az elektronikus kapcsolattartás terén jelentős változás nem következett be, hiszen a szabályozás megegyezett az 1998. évi Be. utóbbi időkben módosított szabályaival. A 2018. év során azonban több szerv lépett be azok sorába, amelyekkel az elektronikus kapcsolattartásnak már korábban is működnie kellett volna, így többek között a büntetés-végrehajtási intézetek. Ezek belépésével a problémás helyzetek újból generálódtak, az egyes szerveknél lévő eltérő rendszerek összehangolása szükséges ahhoz, hogy az elektronikus kapcsolattartás megfelelően működhessen, erre azonban csak 2019-ben kerülhet sor.

Az új Be. csupán egyetlen ponton jelentett változást a korábbihoz képest – már ami az elektronikus kapcsolattartást illeti –, ez pedig az, hogy a védő kirendelése és kijelölése 2018. július 1-je után elvált egymástól. A védőkijelölő program elkészítése a Magyar Ügyvédi Kamara feladata volt, azzal, hogy ennek az integrálását is el kellett végezni a bírósági szakrendszerbe, amelyre azonban csak 2018 őszén került sor.

A folyamatos központi és helyi konzultációk, egyeztetések hatására a gyakorlatban előforduló problémák

jelentős részét sikerült megszüntetni, de a megoldás keresése – különösen kezdetben – a szakmai-igazgatási vezetők jelentős kapacitását kötötte le.

Lényegében a végső cél a 2020. január 1-jétől alkalmazandó e-iratra, e-aktára való felkészülés, ennek érdekében az ügyfélbetekintő rendszer kialakítása 2019. július 1-jével. Mindez azt jelenti, hogy az elektronikus kapcsolattartás terén 2019-ben és 2020-ban is további megoldandó problémás helyzetek sokaságával találkozhatnak a szakmai-igazgatási vezetők.

ÖSSZEGZÉS

Az e tanulmányban kiemelt igazgatási-munkaszervezési kérdések mellett a bírák, az igazságügyi alkalmazottak és a büntetőirodák munkatársai részére a mai napig kihívást jelent az új büntetőeljárási törvény, a kapcsolódó végrehajtási rendeletek, valamint az iratkezelési rendelkezések³⁴ változásainak gyakorlati alkalmazása. Mindez az igazgatás szintjén folyamatos képzési igényként jelentkezik, amelyre az igazgatási vezetőknek, törvény-

széki/ítélőtábla-elnököknek, kollégiumvezetőknek fokozott figyelmet kell fordítaniuk.

Ezenfelül a zökkenőmentes jogalkalmazás érdekében – különösen az elektronikus kapcsolattartás területén – szükséges a helyi ügyészséggel, nyomozó hatósággal, ügyvédi kamarával való rendszeres egyeztetés.

Mindemellett az új Be. igazgatásra gyakorolt hatásairól, különösen a másodfokú ügyszak munkaterhének esetleges emelkedéséről az új eljárásjogi törvény hatálybalépését követően hosszabb idő után lehet tényleges következtetéseket levonni, bár e tanulmány igyekezett a tendenciákat, beavatkozási pontokat felmérni, ezzel segítve az igazgatási vezetők munkáját.

---

30. Be. 730. §.

31. Be. 189. § (6) bekezdés.

32. Bv.tv. 26/A §.

33. 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól.

34. A bíróságok egységes iratkezelési szabályzata (Beisz.), a bírósági ügyvitel szabályai (Büsz.).